מסורת הש"ס / **עין משפט נר מצוה**

שסובר שנכנס שר

למיעל להדיא ורבי יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח, ור' יהודה נמי ניעול בין מנורה לכותל? משרי מאניה. א"ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ מתקיף לה רבינא מ"ט אילימא משום דכתיב °והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב °וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני וכתיב °ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו ולא ידעינן אמה טרקסין אי מהני עשרים ואי מהני ארבעים דילמא לא מהני עשרין ולא מהני ארבעין וחללא קא חשיב, כותלים לא קא חשיב, תדע דכל היכא דקא חשיב כותלים חשיב ליה לדידיה *דתנן ההיכל מאה על מאה ברום מאה, כותל אולם חמש, והאולם אחת עשרה, כותל ההיכל שש, *וארכו ארבעים אמה, ואמה טרקסין, ועשרים אמה בית קדשי הקדשים, כותל ההיכל שש, והתא שש, וכותל התא חמש אלא קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ, והיינו דאמר רבי יוחנן בעי יוסף איש הוצל °ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את ארון ברית ה' איבעיא להו היכי קאמר קרא ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם או דילמא הכי קאמר ודביר בתוך הבית מפנימה, ומי מספקא ליה והתניא איסי בן יהודה אומר °חמש מקראות בתורה אין להן הכרע:

שאת

למיעל להדיא. ליכנס אצל הכותל הצפוני כל אורך ההיכל וכל שעה עיניו כוונות לבית קדשי הקדשים דרך הפרוכת שכנגדו: **ור' יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח**. אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו שנאמר אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה (מלכים א ח) הלכך חביב הוא שטוח ליכנס לפתחו: **משרי מאניה**. בגדיו משחירין מעשן המטורה שהשחיר את הכותל: **טרקסין**. לשון פנים וחוץ הוא כך ראיתי בתלמוד ירושלמי וראיה לדבר חסידים הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבם במעשר (ברכות דף לה:) למדנו שהטרק לשון כניסת פנים הוא: **דביר**. היא המחיצה, לפני הדביר=חלל בית קדשי הקדשים שהוא לפנים מן המחיצה: **קחשיב (א) לדידיה**. למקום המחיצה לבד מן השטים: **כותל אולם**. כותל החיצון למטה רוחב היסוד והאסקופה ולמעלה מגובה כיפת הפתח עובי החומה שעולה עד ק' אמה לבד רוחב כיפת החלל שהיא י"א אמה לבד רוחב (ב) כיפת עובי החומה: **והתא שש**. יליע שאחורי בית הכפרת: **היכי קאמר קרא**. מי אמרינן ה"ק ודביר בתוך הבית מחיצה עשה שמפסקת בתוך הבית: **מפנימה הכין**. ולפנים מאותה מחיצה הכין מקום חללה והזמינו לתת שם את הארון אלמא דביר גופיה לאו מקודשת פנים הוא: **או דילמא ה"ק ודביר בתוך הבית מפנימה**. דמקום הדביר גופיה משל פנים הוה ואותו הכין לתתו שם באותה כניסה את הארון: **אין להם הכרע**. לדעת היכן הן נוטין:

שאת

ועשרים אמה קומתו. רש"י פי' בפי' מלכים דהא דאמר לעיל ושלשים אמה קומתו היינו כל הבית עד הגג והא דכתיב ועשרים אמה קומתו היינו עד עליית בית קדשי הקדשים ובב"ב פרק המוכר פירות (דף סד:) פריך ליה ומשני עשרים אמה קומתו משפת כרובים ולמעלה שהכרובים שעשה שלמה העומדים בקרקע משני לדי הארון גבהם עשר אמות*:

כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש. ותימה והכתיב היציע התחתונה חמש באמה רחבה (מלכים א ו) וי"ל דהכא מיירי בתא האמצעי דכתיב והתיכונה שש באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב ופר"י דה"פ דקרא שעובי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום שאם כן היו צריכות לנקב החומה לתחוב בה ראשי הקורות של התא וזה לא רצו לעשות פן ירקבו אלא עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות והוצרכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא האמצעי להניח ראשי הקורות על אותה כניסה ושוב הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת תא השלישי לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה ו' באמה רחבה והג' ז' באמה רחבה והיינו דתנן במס' מדות [פ"ד מ"ד] התחתונה רחבה חמש והרובד ששה רובד שש היינו התקרה המפסקת בינה לתא התיכונה שעל גבה והאמצעית שש והרובד ז' והקשה ר"י בר מרדכי אי למטה קא חשיב הכא נמי לא היתה התא שש אלא חמש ואי בתיכונה קא חשיב מאי קאמר כותל ההיכל שש והא כבר גרע ממנה כנגדה ולפי מה שפירשנו ניחא דכותל ההיכל כנגד תא התחתונה היה עוביה ז' וכנגד התיכונה עוביה ו' כי כבר נגרע ממנה אמה והכא כנגד התיכונה קא חשיב דהוי התם כותל ההיכל ו' והתא ו' וא"ת ואמאי לא קא חשיב למטה כותל ההיכל ז' והתא ה' ואידי ואידי חד שיעורא הוא וי"ל דניחא ליה למיחשב במקום שהיה כותל ההיכל ו' כמו כותל מזרחי של היכל שהיה כמו כן ו' אי נמי נראה לר"י שהמגרעות היו בכל הכתלים בכותל ההיכל ובשלשת כותלי התא וכותל ההיכל היה למטה ו' אמות ומחצה וכותל התא ה' אמות ומחצה וכשהיה מגרע חצי אמה מכל כותל כדכתיב כי מגרעות נתן לבית סביב נמצא התא התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והשלישית שבע על שבע והא דקתני רובד שש ורובד שבע אור"י דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שבעה וקרי להו רובד לפי שהמגרעת כעין שורה בולטת כעין ששנינו במסכת תמיד בפ"ק (דף כה:) בית גדול היה ומוקף רובדים וקאמר בגמ'* רובדים מאי ניהו *גורתא דאיצטוותא דסלקי בהו לאיצטוואות שהיו עושין כעין איצטוואות סביו לפנים מסביו מעלותם של אבנים שקורין דגוריד ולשון רובד הוא שורה עוד פר"י דנראה לו דכותל ההיכל שש והתא שש דלמטה לגמרי קא חשיב ואע"ג דכתיב במשכנה דמלכים חמש באמה רחבה של מסכת מדות דבית שני היו חלוקין משל שלמה כמו שהיו חלוקין ממשכנה דיחזקאל דלעתיד דכתיב ביחזקאל (מא) בתר דפריש היכל ובית קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד' אמות וצלע היינו תא כדאמר פ' המוכר הבית (ב"ב דף סא.) וכתיב נמי התם (שם) והצלעות צלע אל צלע *שלשים ושלש פעמים אלמא דלא הוו בההיכל אלא ל"ג תאים ובמסכת מדות [פ"ד מ"ג] תנן ל"ח תאים היו שם ט"ו בצפון וט"ו בדרום ושמנה במערב והר' יצחק בר מרדכי פי' דלא בהיכל היו המגרעות אלא בתא היו והא דתנן רובד שש היינו שורות אבנים עליונים של כותל היציע התחתונה שעליה מונחים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שש נמצאת שהיתה בולטת אמה שעובי כותל התא לא היה אלא ה' אמות ולכך בולטת אמה מבחוץ לפי שהיו צריכין לכנוס אמה מקום הנחת הקורות לבלתי אחוז בקירות הבית ונמצא דעכשיו נמי כשהיו כונסין אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עובי ה' אמות לפי שבמקום אמה הכניסה נתוספה אמה מבחוץ ולא נהירא לר"י דלמה היו מוסיפין אמה אי מחמת חוזק החומה כדי שתהא בכל מקום לכל הפחות ה' אדרבה אותה תוספת היא גרעון שהיה בנין העליון בולט אמה חוץ לתחתון ומכביד עליו ועוד קשה התינח רובד שש אבל רובד שבע למה וכשהיה רובד שלמעלה ז' נמצא שהיה בולט חוץ לחומה שתי אמות שעובי החומה חמש ומה היו צריכין לבליטת שתי אמות והלא לא היו טוכסין בילוע השלישית אלא אמה שהיה שבע אמות רחבה אמה אחת יותר מן התיכונה ועוד לפי דבריו היו נוקבין כותל ההיכל ויותר היה נכון לנקוב כותלי התא ועוד דלישנא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא איקרו בית מיהו הא לא קשיא דמצי למימר מגרעות נתן לדביר שהיה לבית סביב דהיינו לכותלי התאים ואני שמעתי בשם רבינו יצחק הבחור שלא היה בכותל ההיכל לא מגרעות ולא כניסה ולא בליטה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא שכנגדו ובמקום הנחת הקורות היה כניסה בכותל התא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה וכל התאים היו שוים ממזרח למערב שש אמות בין התחתונה [בין] התיכונה בין השלישית וכותל התא חמש אבל מצפון לדרום התחתונה ה' והתיכונה ו' והשלישית שבע והשתא ניחא כותל ההיכל ו' והתא שש וכותל התא [חמש] דבין התחתונה בין התיכונה בין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל התא חמש בין למטה בין למעלה:

באת

טו א מיי' פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ג:

[ועי' תוס' סוכה ה: ד"ה בשלים]

רבינו חננאל

עד שיעשה עשן לפיכך מטה כמעט ומהלך. ור' יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן (הק')[הכתוב] לזה. הלא תראה כי בכל השנה הצריכו(הק') [הכ'] לכהן במקום שליח הקשת הרמונים בתוך הפעמונים כי בשעה שיבא אל הקדש ללבוש המעיל שהוא כשליח המגיד כלומר רוצה ליכנס כדכתיב והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש וגו' ועכשיו ביוה"כ בבואו לפני ולפנים לא הצריכו לזה המעיל לפיכך לא חיישינן להא דקאמר ר' יהודה: א"ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ ופשוטה היא. ואסיקנא קדושה זו האמה איני יודע אי כקדושת ההיכל היא אי בקדושת קודש הקדשים היא והיינו דא"ר יוחנן בעי ר' יוסי איש הוצל כתיב ודביר בתוך הבית מפנימה וגו' היכי פשטיה ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתם שם ארון ברית ה' דמשמע שהדביר כלחוץ. או דלמא הכי קאמר ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה' *) דמשמע מבפנים. ואפרינן ומי מספקא ליה לר' יוסי איש הוצל פשטיה דהאי קרא. והתניא איסי בר יהודה אומר ה' מקראות בלבד אין להם הכרע מן התורה

*) נראה דצ"ל דמשמע דמקום הדביר גופיה הוא מבפנים.

נושא
א"ד נתן: "דביר" (אומר טרקסין) לא הכריעו בו חכמים" - הגמ' רוצה לדעת במה ר' ספקו
מבנה
△ - הבדל
▽ - דמיון

תוספות ישנים

תפסלנו לרבי יהודה. לשון רבי. ושוב כתב מה שכתבתי לעיל שהלכה נאמרה חטאת המתה ביחיד ולא בצבור אינו מיושב שאם כן לא היה להם להסתפק בימי אבלו של משה בולד חטאת ותמורת חטאת ומתו בעליה כי באחת מאותן לא היה ראוי לשנות ביחיד נאמרה ולא בצבור דהא ליתא בצבור כלל וכתב רבי כי שוב פירשה בענין אחר ואותו ענין לא ראיתי אבל כדפרישנא לעיל הוא נכון ונראה: **אימא** לפי שאין חטאת השותפין מתה.

מדות פרק ד משנה ו' וז'

ס"א ותוכו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קחשיב ליה לדידיה: (ב) ד"ה כותל כו' י"א אמה לבד רוחב עובי החומה כצ"ל ותיבת כיפת נמחק:

[שם כו:]

[לעיל איתא גורתא]

[צ"ל שלש ושלשים]

גליון הש"ס

גמ' חמש מקראות בתורה אין להם הכרע. עיין ירושלמי פרק אין מעמידין:

ואביי קרי להו לכהנים צבור ואף על גב דבפרק קמא דהוריות (דף ו.) קרי להו אביי שותפין הכא קרי להו צבור לבתר דשמעה מרב יוסף דהתם וא"ת והא לקמן פרק שני שעירי (דף סה.) פריך אביי מהא מילתא דפר ושעיר כו' ומשני שאני קרבנות צבור כדרבי ששי כו' הא תינח שעיר פר מאי איכא למימר אלמא לא מחשיב פר קרבן צבור וי"ל דאליבא דהלכה איירי התם דלא קרי ליה קרבן צבור. מ"ר. א"נ לענין תרומת הלשכה כ"ע מודו דלא הוי של צבור [דמ"מ משלו] כענין דאשר לו כתיב ולא שייך התם תרומה חדשה: **דלא** מייתו כהנים פר בהוראה. פי' שאם תקראהו קרבן צבור יכול לטעות ולקרותו פר צבור שיביאו הכהנים פר בהוראה ומ"מ אפילו מאן דקרי ליה קרבן צבור לא מייתו כהנים פר בהוראה כדאמרינן פ"ק דהוריות (פסחים דף ו.) משום דלאו קהל איקרי הראויין לכפרה ניהו: (ע"כ שייך לדף נ ע"א)

לדברי האומר פר יוה"כ כו'. דפליגי לעיל אי קרבן צבור הוא או לא ודלא כרבא דאמר לעיל דליכא פלוגתא בהא: **עושה** תמורה או אין עושה כו'. נ"ע אמאי לא מיבעיא ליה אי מתה אי לא ואמאי פשיטא ליה במתה טפי מבתמורה: **ודוחה** את השבת. משא"כ בתמורה דלא דחיא שבת ותימה לרבי מדתנן פרק מי שהיה טמא (דף צו:) הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכן תמורתו פירוש שנראה לשחיטת הפסח ונדחה כיון ששחט האחר שוב אין חוזר ונראה משמע הא אם שחט התמורה לשם פסח דמהני ואם כן כשחל ערב פסח להיות בשבת קריבה לשם פסח ודחיא שבת ואומר רבי דאינה קריבה לשם פסח אלא כשחל בחול אבל בשבת אינה קריבה דלא דחיא שבת וכן תמורת אילו של אהרן דבכמוך לא דחיא שבת אע"ג דאילו דחי ליה וטעמא דלא דחי משום דאין יוצאין בה לא לשם אילו של אהרן ולא לשם פסח דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אלא שדין פסח יש לה ונאכלת כדין פסח אע"ג דאין נימנין על [בני] פסחים כאחד כדאמרינן בפרק האשה (שם פח:) מ"מ י"ל תמורת פסחו עם פסחו שדין פסח יש להיות לה דמספקא בתמורת איל נזיר יש זרוע בשלה כמו איל נזיר עצמו אע"פ שאין אדם מתנדב כן אך קשה דקתני התם דנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכן תמורתו משמע דאף תמורתו [נדחית] בשחיטת הפסח ולמה נדחה כיון שמתחילתו לשם כך קדשה שתקרב עם פסח וי"ל דלא קאמר בתמורה [דנדחית אלא] היכא שנשחירה לאחר הואיל ונדחית לפסח אתמול ונדחה כפסח שעבר זמנה הויא לה דנראה ונדחה. מ"ר: **חלה** על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד. חדא מילתא היא שחלה על בעל מום קבוע לענין שאינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד: (ע"כ שייך לדף נ ע"ב)

ונוקמה בפסח. הקשה ה"ר א) אלעזר דבפסח היכי מיתוקמא הא קתני נוהג בצבור כביחיד ואי בעי למימר כמו שנוהג ביחיד בפסח שני כן נוהג בצבור בראשון אדרבה הראשון עיקר ואומר רבי דלר' נתן דאמר בפסחים (דף עט:) כל ישראל יוצאין בפסח אחד אתי שפיר דאכילה לא מעכבא והכי קאמר ונוהג בצבור ואף על גב שאין כולם אוכלין כביחיד והוי מצי לשנויי דלית ליה דרבי נתן וכמה משניות יש בפסחים דלית להו דר' נתן: (**פסח** שני) מי דחי טומאה. ואע"ג דר"י קאמר בכמוך ודוחה את הטומאה מ"מ סתם משנה בפרק מי שהיה (פסחים דף צה.) דלא דחי טומאה. מ"ר: (ע"כ שייך לדף נא ע"א):

תלמוד לומר אשר לו הכתוב ענה עליו לעכב. וא"ת אימא דלו שני לעכב בשל צבור ולו שלישי בשל אחיו הכהנים למצוה וי"ל דטפי משמע לו שני לו ממש מלעכב בשל צבור. מ"ר:

מספקא ליה קדושתיה אי כלחוץ ולכך עבוד שתי פרוכת. ולר' יוסי לא מספקא ליה לכך לא עבוד אלא חדא אבל לא ידעינן לדידיה קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ ולרבנן נמי אי לא הוה מספקא לן לא הוו עבדי שתי פרוכת שאין לחוש אי מוסיפין על היכל או בית קדשי הקדשים וא"ת בשלמא לצד פנים אסור לעשות פרוכת דדילמא נכנסים שם לצורך עבודת היכל והוא קדוש קדושת פנים אלא לצד חוץ למה לא יעשוה מה יש לחוש וי"ל כי פעמים יכנס שם [כדי] להקטיר קטורת על בין הבדים [שבולטין] בפרוכת כמין שני דדי אשה כדלקמן וא"כ היה מקטיר בחוץ. ריב"א: **עבוד** שתי פרוכת. שלא היו יכולין לעשות שם חומה שעוביה אמה בלבד מפני גובה הבנין ולקצר בחלל היכל או קדשי הקדשים לא היו יכולין דהכל בכתב אבל הגובה הוסיפו על פי נביא כדכתיב גדול יהיה כבוד הבית ופלוגתא היא בב"ב (דף ג.) חד אמר בבנין שלו והיינו כגובה: (ע"כ שייך לדף נא ע"ב)

חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח. פירש רש"י שכל אחד מתפלל לעצמו שנאמר אשר ידעון איש נגע לבבו וגו' ואין נראה דאדרבה בהא כתיב חביבותא טפי גבי נכרים דכתיב ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי על כן נראה כפירוש ר"ת שלא הצריכן הכתוב לשליח ביום הכפורים שבכל שנה היו פעמוני זהב ורמון בכנסו להיכל להשמיע קול כאדם שנוטל רשות להודיע שהוא בא אבל ביוה"כ היה נכנס בבגדי לבן בפנים ולא היה נשמע קולו בבואו אל הקודש ולכך כיון דהיכא חביבות כל כך מצי עייל להדיא. מ"ר: **ניעול** בין המנורה לכותל. הוה מצי למימר דלאו אורח ארעא אלא משכח טעמא טפי דאפילו סבירא לן כרבי יוסי אי נמי לרבי יוסי דאמר שלא היה אלא פרוכת אחת צריך לומר כן אבל לרבנן דאמרי שתי פרוכת היו ב) לא עייל להדיא: **חמשה** מקראות אין להם הכרע כו'. בב"מ (דף סא.) ובפסחים (דף כה:) פירש' אמאי לא אמרינן דקאי אדלעיל ואדלרע כמו את כספך לא תתן לו בנשך וגו' ושם הארכתי וגם בפ"ק דקידושין (דף לב:):

בא"ת

א) צ"ל אלחנן בפסח: ב) צ"ל בלא עייל בהדיא מיקרי: